

SMJERNICE

**ZA MEDIJSKO
IZVJEŠTAVANJE O
IZBORIMA U
BOSNI I HERCEGOVINI**

**VIJEĆE ZA ŠTAMPU
I ONLINE MEDIJE
U BOSNI I HERCEGOVINI**

UVOD

S mjernice za medijsko izvještavanje o izborima u Bosni i Hercegovini sadrže osnovne profesionalne i etičke principe kojih se urednici i urednice, novinari i novinarka trebaju pridržavati prilikom izvještavanja o izborima. Namijenjene su online i štampanim medijima u Bosni i Hercegovini u periodu od dana raspisivanja izbora do dana održavanja izbora, ali mogu služiti i svim drugim medijima u Bosni i Hercegovini i u periodu izvan predizbornog i izbornog procesa.

Smjernice su nastale iz potrebe da se jasnije odrede osnovni principi za medijsko izvještavanje o izborima za online i štampane medije. Nastale su na osnovu osnovnih etičkih novinarskih standarda, preporuka međunarodnih medijskih organizacija, Evropske unije, Vijeća Evrope, primjera dobre prakse iz drugih zemalja i rezultata monitoringa medijskog izvještavanja tokom izbora. Smjernice prate Kodeks za štampu i online medije Bosne i Hercegovine, Izborni zakon Bosne i Hercegovine i Pravilnik o medijskom predstavljanju političkih subjekata u periodu od dana raspisivanja izbora do dana održavanja izbora.

Izborni zakon BiH jasno propisuje da kandidatima i pristalicama političkih stranaka nije dozvoljeno sprečavati novinare da obavljaju svoj posao u skladu s pravilima profesije i izbornim pravilima. Mediji informiraju javnost o izbornim procesima i političkim subjektima, na osnovu čega građani i građanke donose odluke. Mediji trebaju služiti javnom interesu i davati cjelovite, korisne, blagovremene i tačne informacije na osnovu kojih građani i građanke mogu donositi informirane odluke. Principi uređivačke nezavisnosti, pravičnosti, uravnoteženosti i nepristrasnosti medija dobijaju na posebnoj važnosti u ovom periodu.

Svaki regulatorni okvir vezan za izvještavanje medija o izborima treba poštovati osnovno načelo slobode izražavanja, koju štiti član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima. U primjeni tog načela u praksi, za štampu i online medije naročito su značajne samoregulatorne mjere koje medijski radnici i radnice sami donose a koje postavljaju smjernice dobrih ponašanja u cilju odgovornog, tačnog i pravičnog izvještavanja o izbornim procesima i političkim subjektima.

Mediji se ohrabruju da unutar svojih medijskih kuća razviju dodatne upute za izvještavanje o izborima i ugrade samoregulatorne profesionalne i etičke standarde za izvještavanje o izborima.

I. DEFINICIJE

- **DRUŠTVENE MREŽE** su internetske ili mobilne platforme koje omogućavaju dvosmjernu interakciju putem sadržaja i komunikacije a koje generiraju korisnici, odnosno mediji dostupni na određenim platformama dizajniranim da korisnicima omoguće kreiranje sadržaja i interakciju s informacijama i njihovim izvorima.
- **DEZINFORMACIJE** su iznošenje ili prenošenje neistinitih informacija sa namjerom da se izazove ozbiljna društvena šteta.
- **GOVOR MRŽNJE** je svaki oblik komunikacije koji širi, opravdava i potiče na mržnju, nasilje ili diskriminaciju na osnovu spola, rase, etničke pripadnosti, nacionalnosti, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, poteškoća u razvoju, dobi, seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika, društvenog porijekla ili na osnovu drugih zaštićenih karakteristika.
- **IZBORNA KAMPANJA** je period od 30 dana prije dana održavanja izbora u kojem politički subjekt na zakonom utvrđeni način upoznaje birače i javnost sa svojim programom i kandidatima i kandidatkinjama za predstojeće izbore.
- **JAVNI INTERES** označava interes javnosti da raspolaže informacijama o pitanjima i događajima od općeg društvenog značaja na osnovu kojih građani i građanke donose odluke i na osnovu kojih se formira javno mnijenje. Takve informacije mogu uključivati zaštitu javnog zdravlja i sigurnosti, otkrivanje ili objelodanjivanje krivičnih djela, sprečavanje obmanjivanja javnosti, razotkrivanje nekompetentnosti ili korupcije u javnoj službi itd.
- **ONLINE MEDIJI** su sve vrste medija koji objavljuju na internetu koristeći različite platforme kako bi organiziranom i kontinuiranom djelatnošću prikupljali, obrađivali i objavljivali informacije u skladu s principima novinarstva i publicistike o različitim sferama života i na različitim nivoima – od lokalnog, nacionalnog do globalnog.
- **POLITIČKO OGLAŠAVANJE** označava emitiranje i objavljivanje oglasa, javnih poziva, spotova i bilo kojeg drugog vida javnog oglašavanja političkog subjekta.
- **POLITIČKI SUBJEKT** označava političku stranku, nezavisnog kandidata i kandidatkinju, koaliciju ili listu nezavisnih kandidata i kandidatkinja ovjerenu za učestvovanje na izborima u skladu sa Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine.
- **SLUŽBENI POČETAK IZBORNE KAMPANJE** je 30. dan prije dana održavanja izbora ili dan kada službeno počinje izborna kampanja.
- **ŠTAMPANI MEDIJI** su novine i druga periodična izdanja koja izlaze dnevno, sedmično, mjesečno ili u razmacima od najviše šest mjeseci, a koji organiziranom i kontinuiranom djelatnošću prikupljaju, obrađuju i objavljuju informacije u skladu s principima novinarstva i publicistike o različitim sferama života i na različitim nivoima – od lokalnog, nacionalnog do globalnog.

II. PRIDRŽAVANJE ETIČKIH STANDARDA

Prilikom izvještavanja o izborima, kandidatima i kandidatkinjama i političkim subjektima novinari i novinarke, urednici i urednice će se pridržavati osnovnih etičkih principa profesije.

1 Urednička nezavisnost

Novinari i novinarke i urednici i urednice radit će nezavisno i u javnom interesu. Odabrat će, organizirati i prezentirati sadržaj nezavisno, bez uplitanja vlasti, političkih subjekata i drugih aktera na svim nivoima.

Građanima i građankama će pružiti tačne, korisne, relevantne i blagovremene informacije i osigurati svim biračima nesmetan pristup nepristrasnim i nezavisnim informacijama.

2 Privrženost činjenicama i njihova provjera

Tačnost informacija je prioritet u izvještavanju o izborima. Objavljivanje i prenošenje dezinformacija predstavlja grubo kršenje osnovnih standarda profesije.

Ohrabruju se novinari i novinarke da provjeravaju izjave kandidata i kandidatkinja i političkih subjekata upoređujući ih s vjerodostojnim izvorima.

Posebna pažnja se mora posvetiti potvrđivanju prije objavljivanja informacija sa društvenih mreža koje mogu biti obmanjujuće ili pristrasne u korist ili protiv političkog subjekta. Novinari i novinarke trebaju provjeravati činjenice i izbjegavati širok spektar manipulacija.

3 Njegovanje profesionalnog tona u izvještavanju

Novinari i novinarke, urednici i urednice bi trebali koristiti odgovarajući jezik a izbjegavati zapaljiv jezik koji može dati lažne – ili potkopati – nade birača u izborni ishod.

4 Osuda govora mržnje

Novinari i novinarke, urednici i urednice neće izazivati i poticati na mržnju ili nejednakost na osnovu etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, religije, spola, seksualne orijentacije, fizičke onesposobljenosti, mentalnog stanja i drugih zaštićenih karakteristika.

Neće huškati protiv kandidata i kandidatkinja na osnovu etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, religije, spola, seksualne orijentacije, fizičke onesposobljenosti, mentalnog stanja i drugih zaštićenih karakteristika.

Neće negirati, odobravati ili umanjivati ratne zločine, genocid i zločine protiv čovječnosti i veličati ratne zločince. Pridržavat će se sudski utvrđenih činjenica i pravosnažnih sudskih presuda.

Odnosit će se kritički prema sadržajima kandidata i kandidatkinja i političkih subjekata kojima se širi govor mržnje, potiče na nasilje, negiraju ratni zločini, zločini protiv čovječnosti i genocid.

5 Objavljivanje materijala koji potencijalno sadrže ucjene i prijetnje

Novinari i novinarka, urednici i urednice će kritički pristupiti objavi materijala koji potencijalno sadrže ucjene i prijetnje ciljane prema kandidatima i kandidatkinjama i političkim subjektima.

6 Zabrana svih oblika diskriminacije i poticanja na diskriminaciju

Novinari i novinarka, urednici i urednice neće praviti razliku, davati prednost ili isključivati kandidate i kandidatkinje u odnosu na njihovu stvarnu ili pretpostavljenu ličnu karakteristiku poput vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika i drugih okolnosti. Suzdržavat će se od povrede dostojanstva svakog kandidata i kandidatkinje, što se posebno odnosi na izbjegavanje seksualnog i rodno zasnovanog uznemiravanja.

7 Izbjegavanje sukoba interesa

Novinari i novinarka i urednici i urednice ne smiju se baviti poslovima koji bi mogli ugroziti njihovu nezavisnost, objektivnost, slobodu kritičkog mišljenja i slobodu izražavanja. S novinarskom profesijom nespojiv je rad u političkim partijama i angažman u predizbornoj kampanji. Ukoliko su novinari i novinarka, urednici i urednice registrirani kao kandidati i kandidatkinje, oni ne mogu obavljati novinarski posao u toku izbornog perioda.

8 Odvajanje novinarskih od plaćenih političkih sadržaja

Mediji moraju jasno označiti sadržaje koji su proizvedeni za potrebe predizborne kampanje. Urednici i urednice neće objavljivati materijale koji sadrže skriveno političko oglašavanje predstavljajući ih kao nezavisne novinarske sadržaje.

9 Objavljivanje materijala koji uključuju djecu i maloljetnike

Urednici i urednice neće objavljivati materijale koji su proizvedeni za potrebe predizborne kampanje a koji uključuju upotrebu djece i maloljetnika u političke svrhe, postupajući u skladu sa dobrim običajima i Konvencijom o pravima djeteta u cilju najboljeg interesa djece.

10 Pravo na odgovor

Urednici i urednice bi trebali osigurati pravo na odgovor političkim subjektima u toku predizbornog perioda u što kraćem roku kako se ne bi ugrozila svrha ovog prava.

Urednici i urednice imaju pravo objaviti samo razuman broj odgovora kandidata i kandidatkinja i političkih subjekata koji ne remete rad medija. Pravo na odgovor ne smije se zloupotrebjavati za manipulaciju biračima i političke obračune.

Štampani i online mediji imaju obavezu objaviti demanti ako su ispunjeni sljedeći uvjeti: ako su u objavljenom sadržaju informacije neistinite, nepotpune ili netačno prenesene; ako je urednik ili urednica procijenila da demanti doprinosi tačnosti i nepristrasnosti izvještavanja; ako demanti ukazuje na činjeničnu neutemeljenost sadržaja. Urednici i urednice nisu obavezni objaviti demanti ako on činjenično ne opovrgava navode iz teksta na koji se demanti odnosi.

III. POŠTIVANJE IZBORNOG ZAKONA BiH I PRAVILA CENTRALNE IZBORNE KOMISIJE BiH

Novinari i novinarki, urednici i urednice se obavezuju na poštivanje važećih pravila o izborima u BiH a koja predviđaju da svi mediji pravedno, profesionalno i stručno prate izborne aktivnosti, uz poštivanje demokratskih principa i pravila. To uključuje:

11 Pravila za objavljivanje rezultata istraživanja javnog mnijenja

Urednici i urednice se pozivaju da pri objavljivanju istraživanja javnog mnijenja o tome jasno i nedvosmisleno izvijeste javnost navodeći:

- a) naziv institucije ili ime osobe koja je naručila i platila istraživanje;
- b) naziv i sjedište institucije koja je provela istraživanje;
- c) ispitni uzorak i mogućnost odstupanja u ishodu istraživanja;
- d) period u kojem je provedeno istraživanje.

Rezultati telefonskog anketiranja ili uličnih anketa provedenih među biračima tokom izborne kampanje neće biti prezentirani kao siguran i autentičan stav određene društvene grupe, što je medij koji provodi anketiranje i objavljuje rezultate dužan posebno naglasiti.

12 Zabrana objavljivanja istraživanja javnog mnijenja u vezi sa glasanjem i izborima u periodu od 48 sati prije otvaranja biračkih mjesta pa do zatvaranja biračkih mjesta

Novinari i novinarki, urednici i urednice se podsjećaju da se u periodu od 48 sati prije otvaranja biračkih mjesta pa do zatvaranja biračkih mjesta neće objavljivati rezultati istraživanja javnog mnijenja u vezi sa glasanjem i izborima.

13 Poštivanje izborne šutnje

Novinari i novinarki, urednici i urednice se podsjećaju da u toku 24 sata prije otvaranja biračkih mjesta na teritoriji Bosne i Hercegovine neće biti nikakvog medijskog izvještavanja o bilo kakvoj aktivnosti koja se odnosi na političku i izbornu kampanju. Period izborne šutnje traje do zatvaranja biračkih mjesta.

14 Zabrana plaćene izborne kampanje od dana raspisivanja izbora do dana kada izborna kampanja službeno počinje

Novinari i novinarki, urednici i urednice se podsjećaju da je u periodu od dana raspisivanja izbora do dana službenog početka izborne kampanje medijima zabranjeno emitirati i objavljivati plaćeno političko oglašavanje političkih subjekata, osim plaćenog političkog oglašavanja kojim se obavještavaju članovi tijela i statutarnih organa političkih subjekata o održavanju internih skupova tijela i statutarnih organa političkih subjekata, pod jednakim uvjetima za sve političke subjekte.

**VIJEĆE ZA ŠTAMPU
I ONLINE MEDIJE**
U BOSNI I HERCEGOVINI